

Peter Siebesma

Koorwerk in uitvoering

Zeven routes
van partituur naar concert

Christofoor
uitgeverij

Siebesma, Peter

Koorwerk in uitvoering ; Zeven routes van partituur naar concert / Peter
Siebesma – Zeist: Christoffor

ISBN 978 90 6038 805 1

NUR 472

Redactie: Femke Boshuisen

Eindredactie, layout en zetwerk: Jaap Verheij

Omslagontwerp: Riesenkind

© 2016 Uitgeverij Christoffor, Steniaweg 32, 3702 AG Zeist

www.christoffor.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt,
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or
any other means, without written permission from the publisher.*

Inhoud

Inleiding	7
1 Een land vol koren	9
2 Zes routes van koorwerk	15
3 De muzikale route	21
4 De vocale route	31
5 De synchroon-route	43
6 De harmonische route	55
7 De ritmische route	71
8 De expressieve route	81
9 Koorroutes in de praktijk	91
10 Koorroutes gezond en wel	97
11 De zevende route	109
Tot besluit	113
Over de schrijver	115
Literatuur	117

Inleiding

Koren heb je in soorten en maten. Bij het ene koor zingen alleen maar professionals, bij het andere mag iedereen meedoen ongeacht stemkwaliteit of muzikale bagage. Het overgrote deel van de koren zit daar ergens tussenin. Maar overall wordt gezongen, van eenstemmig tot aan complexe werken voor acht verschillende stemmen of nog veel meer.

Koren leveren een creatieve prestatie. Het hangt af van de vaardigheid van het koor hoe hoog deze prestatie wordt gewaardeerd. Is het een schilderij dat expositiewaardig is? Of neem je genoeg met een aardig stukje huisvlijt dat je thuis of bij vrienden aan de muur kunt hangen?

Zingen in een koor is ook nog eens gezond. Het draagt bij aan het welzijn van mensen en fysiek voelt men zich er goed bij. Onderzoek in de afgelopen decennia heeft bevestigd dat zingen de gezondheid van mensen positief beïnvloedt. Nederland telt tussen de 300.000 en 600.000 koorzangers. Het zouden er vast heel wat meer zijn als dit gezond makend effect beter bekend zou zijn.

Amateurs kunnen met koorzang ook nog eens tot voortreffelijke prestaties komen. Hoe doen ze dat? Hoe komen zangers van een saai stuk papier met wat lijnen, noten en tekst uiteindelijk tot een fraai concert? Dit boek beschrijft het boeiende avontuur dat koorleden en dirigent samen aangaan. *Koorwerk in uitvoering* is geen leerboek. Er staan geen zangoefeningen in, het gaat niet over muziektheorie en handreikingen voor het 'van blad zingen' tref je er niet in aan. Daarvoor zijn prima andere (leer)boeken beschikbaar. In de literatuurlijst zijn er een aantal opgenomen.

Het boek brengt het hele traject van koorzang in beeld. Zo kun je ook zien waar je als koor staat, waar je je nog verder kunt verbeteren (als je dat wilt) en hoe je dat kunt doen. *Koorwerk in uitvoering* gaat over koorwerk als avontuur! Het is een reis die je onderneemt en waarbij je verschillende routes aflegt. Dat zijn er zes. Die slingeren naast elkaar door hetzelfde landschap. Via allerlei zijpaadjes kun je van de ene naar

de andere weg oversteken. Het boek beschrijft zo de avontuurlijke reis naar goede koorprestaties. Met behulp van de zes routes creëer je uiteindelijk als koor je eigen muzikale weg. Dat is de zevende route.

Alles wat er bij goede koorzang om de hoek komt kijken tref je in het boek aan. Daarin gaat het niet alleen over de zichtbare gebeurtenissen, maar ook over wat er tussen mensen onderling gebeurt en tussen de mens en de muziek.

Voor wie heb ik dit boek geschreven? Allereerst voor zangers en dirigenten. Maar ook voor wie wel eens een kijkje in de koorkeuken wil nemen biedt het een prima gelegenheid om er uitvoerig kennis mee te maken. Koorzang is voor veel zangers een prachtige, creatieve bezigheid. Ik hoop van harte dat *Koorwerk in uitvoering* de lezer aanzet om met nog meer enthousiasme en inzet te blijven zingen of zich bij het zingend deel van Nederland aan te sluiten!

Heel veel lees- en zangplezier gewenst!

1

Een land vol koren

Eind 2015 lees ik dat het aantal muziekscholen in Nederland van 245 in 2007 inmiddels tot 135 is gekrompen. Bijna een halvering in 8 jaar. Gemeenten moeten bezuinigen en de cultuur ondervindt daar de gevolgen van. 'Een ramp voor het land', roept Joop van den Ende. Hij laat het niet bij woorden maar zet zich ten volle in om het muziekonderwijs op de basisscholen een stevige impuls te geven. Musici benadrukken dat er op scholen vooral meer gezongen moet worden. Het leren spelen op instrumenten is prima, maar begin met zingen! En vergeet daarbij de juffen en meesters niet, die durven vaak niet eens meer voor de klas te zingen. Dit pleidooi is mij uit het hart gegrepen. De jaren dat er nog dagelijks op scholen werd gezongen staat in schril contrast met de huidige tijd. Die kinderen van toen zingen nog steeds. Ik ben er één van.

HET AANTAL KOORZANGERS IN NEDERLAND

Hoeveel koorzangers telt Nederland? In een aantal publicaties worden cijfers genoemd: tussen de 500.000 en 600.000. Bij navraag bij de Vereniging van Landelijke Korenorganisaties wordt dit aantal bevestigd. Men nuanceert wel dat het hier om een schatting gaat. Bronnen van onderzoek zijn niet bekend. In een NIPO-onderzoek uit 1999 bleek, dat zo'n 600.000 Nederlanders meer dan een uur per week besteedden aan zang. Zou het aantal koorzangers daarvan afgeleid zijn? Het zegt natuurlijk nog niets over werkelijke deelname aan een *koor*.

Wat wel vaststaat is het aantal geregistreerde koren en koorleden bij de Nederlandse zangersbonden. Begin 2015 is dit een kleine 5000 koren en ongeveer 150.000 zangers. Veel koren zijn niet bij een bond aangesloten. Uitgaande van een even groot aantal niet geregistreerde koren kom ik zelf uit op een aantal van 300.000 koorzangers. Het veelgenoemde aantal van 600.000 erin betrekking, ligt het werkelijk aantal koorzangers in Nederland dan ergens tussen de 300.000 en 600.000. Dit lijkt me een veilige schatting.

Uitgaande van een bevolkingsaantal rond de 17.000.000 (april 2015) is het aantal koorzangers dan 1,8 tot 3,6% van de Nederlandse bevolking. Uitgaande van de geregistreerde leden blijkt het aantal zangers tussen de vijftig en vijfenzeventig jaar het grootst, gevolgd door de groep van veertig tot vijftig jaar.

Een heel klein deel van alle koren betreft beroepskoren waarin iedere zanger een professionele zangopleiding heeft. De meeste koorzangers zijn amateur. Sommigen zijn ver gevorderd, hebben zangles gevolgd, hebben ruime koorervaring en weten veel van muziektheorie. Anderen weten daar maar weinig van en kunnen geen noten lezen.

Zangkoren zijn er in maten en soorten. Wanneer noem je een groep zangers een koor? Als ondergrens wordt doorgaans een aantal van zo'n twaalf zangers aangehouden. Een kleinere groep zangers wordt ensemble genoemd of het aantal zangers wordt in de naam tot uitdrukking

gebracht: een kwartet, een sextet, een dubbelkwartet. De koorbezetting kan variëren van twaalf tot honderdtwintig koorleden, maar er zingen ook koren in nog grotere samenstelling. Koorwerken worden meestal vierstemmig gezongen. De indeling in sopranen, alten, tenoren en bassen is de meest voorkomende. Daarbij is een indeling van elke stemsoort in een eerste en tweede sopraan, alt enzovoort nodig bij het zingen van vijf-, zes- tot achtstemmig koorwerk. Het aantal vereiste partijen per koorwerk kan soms beduidend groter zijn, de muziekliteratuur kent zelfs werk voor 64 verschillende koorstemmen. Het aantal soorten koren is groot.

Ingedeeld naar deelnemers:

Gemengde koren
Mannenkoren
Vrouwenkoren
Kinderkoren
Meisjeskoren
Jongenskoren

Ingedeeld naar regelmaat en/of tijdstip van repeteren:

Vaste koren
Projectkoren
Overdagkoren
Meezingkoren

Ingedeeld naar genre:

Operakoren
Operettekoren
Oratoriumkoren
Kamerkoren
Madrigaalkoren
Shantykoren
Piratenkoren
Barbershopkoren
Smartlappenkoren
Popkoren

Musicalkoren
Gospelkoren
Kerkkoren
Cantorijen
Gregoriaanse koren
Byzantijnse koren
Bachkoren

Ook worden koren gevormd met een deels recreatieve, deels therapeutische functie zoals koren voor mensen met dementie of het syndroom van Alzheimer.

Dit overzicht laat zien hoe divers het aanbod aan koren in Nederland is. Zingen kun je op veel manieren en je kunt putten uit een grote diversiteit aan stijlen en zangvormen. Voor iedereen is er wel wat van zijn of haar gading bij.

BLIJVEN WE WEL ZINGEN?

Het aantal actieve koorzangers in Nederland ligt dus naar alle waarschijnlijkheid rond de 2,5% van de Nederlandse bevolking. Veel mensen in ons land, met name de veertigplussers, zingen in een koor. Het merendeel ervan is ouder dan vijftig jaar. Slaat de vergrijzing ook in de koorwereld toe? Als je kijkt naar de mannenkoren en traditionele gemengde koren, dan lijkt het er wel op. De gemiddelde leeftijd is vaak hoog en dat komt de koorkwaliteit niet ten goede. Gelukkig doen jongere zangers en zangeressen volop mee, maar ze kiezen dan vaak wel voor koren met een andere muzikale stijl.

Het aanbod aan koren in Nederland is nog altijd rijk en gevarieerd, van klassiek tot meer populaire stijlen. Toch baart de sterke terugloop van muziekscholen en de schaars geworden aandacht voor muziek en zingen op scholen de nodige zorgen. Joop van den Ende noemt het een ramp voor Nederland en zet zich in om het tij te keren. Zijn initiatief lijkt zoden aan de muzikale dijk te zetten. Veel basisscholen tonen in ieder geval de bereidheid om meer in muziek te investeren. Zeeland loopt daarbij voorop. In 2015 verzorgde daar 40% van de basisscholen een wekelijkse muzieklus in de groepen 1 tot en met 8. De rest van het

land steekt daar met 7% schril tegen af. Ook de vrijescholen steken traditiegetrouw veel meer tijd en energie in muziek. Het vormt daar dan ook een integraal en onmisbaar onderdeel van het onderwijssysteem. Van harte bepleit ik een structurele plaats van muziek en zingen binnen het basisonderwijs. Ook een eerherstel hiervan binnen een voor iedereen bereikbaar en betaalbaar aanbod op muziekscholen en in culturele centra. Het draagt niet alleen bij aan creatieve ontplooiing, het is ook investeren in welzijn en gezondheid van jong en oud. Daarbinnen zal de koorzang altijd een bijzondere plaats innemen. Iedereen die in een koor zingt, profiteert volop van de creatieve, mentale en fysieke krachten van samen zingen. In de zes routes van koorwerk wordt zichtbaar hoe die krachten hun werk doen.